

דובנוב, שמעון (1860-1941)

(Simon Dubnow). מגדולי ההיסטוריונים והוגי-הדעות היהודים בזמן החדש, ממיסדי הזרם הלאומי-האוטונומיסטי. דו' נולד בעיירה מסטיסלאב (Mstislavl) שבבילורוסיה, קיבל חינוך תורני ורכש בכוחות עצמו השכלה כללית רחבה. הוא היה מקורב לחבר המשכילים היהודים ברוסיה שעמו נמנו בין השאר אחד-העם וביאליק. בשנות ה-80 של המאה ה-19 פורסמו עבודותיו הראשונות בהיסטוריה היהודית. זכותו הגדולה של דו' היא בגישה מחקרית חלוצית לתולדות יהודי מזרח אירופה והזרמים הרוחניים-הדתיים בקרבם. במחקריו שם דגש חזק בפרקי האוטונומיה היהודית בפולין ובליטה וקורות התנועה החסידית. ב-1923-1929 הופיעו עשרת הכרכים של 'דברי ימי עם עולם' – היסטוריה כוללת של העם היהודי מראשית ימיו עד ההווה, עבודה מונומנטלית שחיבר דו' ופורסמה לראשונה בתרגום לגרמנית ואחרי-כן בשפות אחרות, ובכללן במקורה ברוסית.

בתחילת דרכו כבש את דו' המפעל ההיסטוריוגרפי של היינריך גרץ, ואולם, אחר-כך לא ראה דו' בעם היהודי גורם אנושי בעל תעודה דתית-רוחנית ייחודית בהיסטוריה, אלא אימץ לו תפיסה חילונית, ולפיה היהודים הם בעלי ישות לאומית שבחילופי הזמנים ובעליית מרכזים דומיננטיים בגולה ובשקיעתם שמרו על מסגרת רוחנית אוטונומית שלהם. לפי דעתו הגורמים הרוחניים-התרבותיים הם המדרגה העליונה בהתפתחותה של אומה, ומכיוון שעלה בידי היהודים, הודות לייחוד קורותיהם, לשמור על מהותם הסגולית, בשלים יהודים יותר מעמים אחרים לשלב העליון של אומה בחברה אנושית מתקדמת.

מכאן נבעה ההשקפה המדינית של דו'. הוא ראה בהשגת האמנציפציה מפנה בתולדות עם ישראל, וביקש להבטיח לקיבוצי היהודים באירופה מרחב של אוטונומיה תרבותית-רוחנית, שבה ראה מימוש השאיפות ויסוד מוסד לקיום לאומי יהודי, בייחוד בארצות מזרח אירופה. השקפה מדינית זו של דו' היתה הבסיס הרעיוני של 'מפלגת העם היהודית' ('פאלקס פארטי') שנוסדה ב-1906 ביוזמת דו' וחבריו.

ב-1922 הצליח דו' לצאת מברית-המועצות והתיישב בברלין. בעלות היטלר לשלטון עבר לריגה, בירת לטוויה, והמשיך שם בעבודתו. אחרי כיבוש ריגה בידי הגרמנים בראשית יולי 1941 גורש המלומד בן ה-81 לגטו וספרייתו הוחרמה. נמסר כי בימיו האחרונים קרא ליהודים שנפגש עמם: 'יידן, שרייבטס און פארשרייבטס' (יהודים, עליכם לכתוב ולרשום הכול). לפי גרסה שהגיעה אלינו נורה דו', חולה וקודח, שעה שהוצא מן הגטו בדצמבר 1941.